

van landschapsonderhoud in Limburg zichzelf presenteren. Hiertoe behoren naast het IKL zelf, organisaties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Stichting het Limburgs Landschap, Waterschap Roer en Overmaas en de gemeente Echt. Maar ook organisaties die zich op vrijwillige basis inzetten voor ons landschap zijn aanwezig, zoals IVN-afdeling Born en het Wereld Natuur Fonds.

Al deze organisaties zullen zich niet enkel presenteren door middel van informatiestands maar vooral door te laten zien hoe en waarmee zij in de dagelijkse praktijk bezig zijn.

Verschillende werkzaamheden worden getoond zoals het omvormen van bossen, het knotten van bomen, het beheeren van beekoevers, het afzetten van houtwallen en het snoeien en planten van hoogstamvruchtbomen.

U kunt bij hen terecht met allerlei vragen over onderhoud, veiligheid, werkwijze, gereedschappen, subsidies en dergelijke.

U kunt op verschillende plaatsen starten vanaf 10.00 uur. Op deze zogenaamde "opstapplaatsen" ontvangt U een programma waarin wetenswaardigheden staan over zaken die U op Uw weg zult tegenkomen. In deze bro-

chure staan ook de plekken waar organisaties aanwezig zijn zodat U zelf kunt kiezen bij welke organisatie U afstapt. Het is bovendien mogelijk om bij de startplaatsen fietsen te huren.

De landschaps Doe-Dag duurt van 10.00 uur tot 16.00 uur.

Voor meer informatie omtrent de Landschaps Doe-Dag 1988 op zondag 2 oktober kunt U terecht bij:

STICHTING IKL
Postbus 154, 6040 AD Roermond
tel. 04750-31200

ARCHIEF TER HORST NU TOEGANKELIJK

Zoals U in het Maandblad van april (77(4): 61) heeft kunnen lezen, heeft de heer J.Th. ter Horst vorig jaar zijn boekerie en archief aan het Natuurhistorisch Genootschap geschonken. De vele boeken, verslagen en rapporten zijn wel uitgezocht, maar nog niet verder bewerkt. Het catalogiseren zal nog geruime tijd in beslag nemen.

Willem Vergoossen is echter zo vriendelijk geweest het archief opnieuw te

ordenen; volgens hem zijn de meeste gegevens zeer de moeite waard.

De volgende mappen zijn in de bibliotheek van het museum ter inzage:

zoogdieren, paddestoelen, planten, avifauna inventarisatie en avifauna soorten, herpetofauna, insecten en een gecombineerde map met historische en archeologische gegevens.

Leden van de studiegroepen, die het archief willen raadplagen, kunnen uiteraard terecht tijdens de normale openingsuren van de bibliotheek: dinsdag, woensdag en donderdag van 14.00 tot 17.00 uur.

Wilt U buiten deze uren komen, dan graag eerst even een telefoontje (293074).

M. TH. FLATON, Bibliothecaris

BOEKEN OVER VOGELS

Wist U dat er een speciale winkel voor boeken over vogels bestaat? Schrijf of bel naar: I.V.V. (Internationaal Vogelboeken Verzendhuis), Bloemstraat 61. Postbus 72, 6800 AB Arnhem. Tel. 085-431948. Een catalogus wordt U gratis toegestuurd.

BOEKBESPREKINGEN

NATUURTECHNISCHE EN CIVIELTECHNISCHE ASPECTEN VAN RIVIERDIJKVEGETATIES

K.V. SYKORA & C.I.J.M. LIEBRAND. Wageningen, Vakgroep Vegetatiekunde, Plantenecologie en Onkruidkunde, Landbouwuniversiteit, 1987. 194 blz., fig., tab., lit. opg., bijlagen. Prijs (incl. verzendkosten): f 17,50. Te bestellen bij Vakgroep V.P.O., Bornsesteeg 69, 6708 PD Wageningen (betaling na ontvangst).

Dat lijnvormige landschapselementen heden ten dage in ons land een belangrijke standplaats vormen voor een groot aantal, vaak bijzondere inheemse plantensoorten, behoeft nauwelijks nog betoog. Naast de bekende elementen als de taluds van de Nederlandse spoorwegen waarop niet minder dan duizend verschillende soorten zijn aangetroffen en de wegbermen die bijna de helft van de Nederlandse wilde flora herbergen, kunnen ook de rivierdijken van het voor ons land zo karakteristieke rivierenlandschap tot die "groene linten" gerekend worden. De bloemrijke, bont gekleurde droge stroomdalgraslanden – de "schatkamers"

van het Fluviaal District, een van de rijkste plantengeografische districten van Nederland – zijn in de afgelopen decennia zowel kwalitatief als kwantitatief zeer sterk achteruitgegaan en moeten thans tot de meest bedreigde oecosystemen van ons land gerekend worden. Van de rijk geschakeerde bloemenweelde van de dijkbeemden (= stroomdalgraslanden op rivierdijktaluds) uit de tijd van Thijsse's Verkade-albums zijn nog slechts schamele resten overgebleven. De sterke achteruitgang van de kleurrijke droge graslanden in de stroomdalen van onze grote en kleine rivieren is het gevolg van een complex van factoren: moderne intensieve landbouw (overbemesting en -beweiding, kunstmatige beregening, gier- en drijfmestdumping), zand- en grindwinning, massarecreatie, egalisatie, geen of een verkeerd beheer, herbicidengebruik en dijkverbetering c.q. -verzwaring. Slechts op een klein aantal plaatsen heeft men in natuurreservaten nog iets kunnen behouden, doch het betreft hier slechts een uitermate zwakke afspiegeling van de ooit aanwezige rijkdom en verscheidenheid binnen de droge stroomdalgraslanden.

Door de zeer sterke achteruitgang van de karakteristieke stroomdalflora der droge

graslanden in de uiterwaarden neemt het belang van de daaraan grenzende rivierdijken voor de instandhouding van deze flora sterk toe. Ook op deze rivierdijken (m.n. op de steile zuidhellingen) groeit van oudsher nl. zo'n kruidenrijke droge-graslandvegetatie die vrijwel uitsluitend voorkomt in de stroomdalen van de grote en kleine rivieren. De voorgenomen rivierdijkverzwaringen – de komende jaren gaat nog ongeveer 600 km rivierdijk op de schop – betekenen een ernstige aanslag op de natuurwetenschappelijke waarden van de rivierdijken met hun natuurschoon. Er dient dan ook alles aan gedaan te worden om deze plantengroei op de rivierdijken door juiste maatregelen te handhaven of – liever nog – zich uit te laten breiden, met name buiten de directe natuurbeschermingsdisciplines.

Om de terugkeer van de voor ons land zo karakteristieke droge stroomdalgraslanden met hun typische "stroomdalsoorten" na dijkverzwaring te kunnen bevorderen en tevens de kansen op uitbreiding te vergroten alsmede gespaarde stukken veilig te kunnen stellen, is een onderzoek verricht naar de oecologie en het beheer van deze graslanden en de bijdrage daarvan aan de erosiebestendigheid van de dijktaaluds.

In het vorig jaar verschenen rapport "Natuurtechnische en civieltechnische aspecten van rivierdijkvegetaties" zijn de resultaten neergelegd van dit onderzoek aan deze lijnvormige landschapselementen. Het onderzoek is uitgevoerd aan de vakgroep Vegetatiekunde, Plantenecologie en Onkruidkunde (V.P.O.) van de Landbouww Universiteit te Wageningen in opdracht van Rijkswaterstaat, dienst Weg- en Waterbouwkunde. Het onderzoek is grotendeels uitgevoerd aan lokaties in het stroomgebied van de IJssel en de Waal.

Het inleidend hoofdstuk bevat in beknopte vorm een gedegen omschrijving van het begrip "stroomdalvegetatie". Naast enkele specifieke kenmerken en eigenschappen van deze vegetatie wordt ook aandacht besteed aan het belang van "bloemrijke dijken" voor o.a. het landschap, de fauna, de soortenrijkdom en de genetische diversiteit. Ook de achteruitgang van deze graslanden en de oorzaken daarvan komen in deze inleiding ter sprake.

Het grootste deel van de publikatie wordt echter in beslag genomen door de toegepaste meetmethoden en de daaruit voortgekomen resultaten. Aan de hand van een analyse van de omgevingsfactoren wordt een aantal natuurtechnische randvoorwaarden gegeven waaraan de rivierdijkverzwarings moeten voldoen om de kans op hervestiging van de stroomdalgraslanden zo groot mogelijk te maken.

Voorwaarde voor een grote soorten diversiteit is nl. een juist en op de vegetatie gericht beheer van die dijkhellingen. Er worden dan ook beheersrichtlijnen gegeven voor de instandhouding of ontwikkeling van deze vegetatie. Ook een aantal veiligheidsaspecten als bovengrondse bedekking, erosieweerstand en doorworteling van verschillende plantengemeenschappen op rivierdijken is onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt dat de soortenrijke stroomdalgraslanden uitstekende erosiewerende eigenschappen bezitten en dat de doorworteling er in het algemeen groter is dan in de intensief agrarisch beheerde soortenarme cultuurgraslanden. In tegenstelling tot bij de waterschappen bestaande ideeën, blijken natuurbelang en veiligheidsbelang op dijken grotendeels samen te gaan.

Het gedegen en goed gedocumenteerde rapport bevat een groot aantal aanbevelingen c.q. richtlijnen die bij een juiste toepassing de rijkdom en diversiteit binnen rivierdijkvegetaties kan herstellen dan wel vergroten. Het is dan ook te hopen dat Rijkswaterstaat de resultaten van dit onderzoek en de daaruit voortgekomen aanbevelingen serieus neemt en aan de uitvoering op korte termijn gestalte geeft zodat ook de generaties ná ons in de vrije natuur (of wat daar dan voor door moet gaan) nog kunnen genieten van de ooit algemeen aanwezige rijkdom en verscheidenheid van deze unieke en uit zowel natuur- als cultuurhistorisch oogpunt zeer waardevolle landschapselementen.

B.G. GRAATSMAN

BOSMOSSEN

R.M. BONS, G.M. DIRKSE & K.W. VAN DORT. Hoogwoud, Kon. Ned. Natuurhist. Vereniging, 1988. 58 blz., ill., tab., lit. opg. Wetenschappelijke Mededelingen K.N.N.V., nr. 186. Prijs (incl. verzendkosten): leden f 10,—, niet-leden f 15,—. Besteladres: Bureau KNNV, Burg. Hoogenboomlaan 24, 1718 BJ Hoogwoud; girorekening 13028.

In de bekende reeks Wetenschappelijke Mededelingen (W.M.) van de K.N.N.V. verscheen onlangs een populair-wetenschappelijk boekje met als titel "Bosmossen". Met deze W.M. hopen de auteurs een bijdrage te kunnen leveren aan de popularisering van de mossenkunde (bryologie). Het boekje is dan ook voornamelijk bedoeld voor natuurliefhebbers met een speciale belangstelling voor mossen, maar nog niet zover in de mossenstudie gevorderd zijn. Deze goedkope en rijk geïllustreerde publikatie omvat eenvoudig gehouden determinatietabellen (voor de determinatie is slechts een loep nodig), heldere beschrijvingen en tekeningen van alle in Nederland (en Vlaanderen) algemeen in bossen voorkomende lever- en bladmossen. Bovendien zijn ook enkele zeer algemene soorten van bosranden opgenomen. Een handig boekje voor beginners om zich verder in de mossenstudie te bekwamen.

Dat Zuid-Limburg ook op dit gebied weer een buitenbeentje vormt, blijkt wel uit het voorbehoud dat de auteurs bij hun tabellen maken. De Zuidlimburgse hellingbossen worden in deze W.M. beschouwd als bijzondere bossen die gekenmerkt worden door een rijke mosflora met veel zeldzame soorten. De tabellen geven voor bosmossen in Zuid-Limburg dan ook niet altijd de juiste naam. In onze hellingbossen is bij het gebruik van deze tabellen dus de nodige voorzichtigheid geboden.

H.H.

DE NEMATODEN VAN NEDERLAND

TOM BONGERS. Utrecht: Kon. Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 1988. 408 blz., afbn., reg., lit. opg. Natuurhistorische bibliotheek nr. 46. Prijs: f 48,— (leden), f 32,— (niet leden). Te bestellen door overmaken van genoemd bedrag op postgiro 13028 t.n.v. Bureau KNNV te Hoogwoud onder vermelding van het gewenste. Het boek wordt dan per omgaande toegezonden.

Vier van elke vijf meercellige dieren behoren tot de klasse van de Nematoden: per m² bodem komen er zo'n twee tot twintig miljoen voor, verdeeld over 30 tot 60 soorten. Toch is van deze ongelooflijk individuenrijke diergroep bij velen niet meer bekend dan het feit dat er nogal wat veroorzakers van allerlei ziekten toe behoren, o.a. aardappelmoeheid. Het is dan ook niet zo vreemd dat de nematologie zich voornamelijk ontwikkeld heeft binnen de plantenziektkunde. Nematoden vormen een zeer hererogene

diergroep. Qua lengte variëren deze in het algemeen doorzichtige aaltjes van een halve tot tien millimeter, zij hebben een levenscyclus van enkele dagen tot jaren, zij komen "overal" (in zeer uiteenlopende milieus) voor en zij voeden zich met zeer uiteenlopende algen, schimmels, bacteriën, protozoën, kleine potwormen of andere nematoden.

Door de recente toenemende belangstelling voor bodembioïlogie en doordat de nematodenfauna uitermate geschikt is gebleken voor het beoordelen van de bodemkwaliteit, is het verheugend dat er nu een gedegen Nederlandstalig werk is verschenen dat de "wondere wereld" van de nematoden voor velen toegankelijk kan maken.

De eerste hoofdstukken behandelen biologie, morfologie en anatomie, systematiek, technieken die bij de isolatie en studie van nematoden gehanteerd worden, de in dit boek gebruikte identificatiewijze, de bruikbaarheid van de nematodenfauna als milieuindicator en tenslotte het gehanteerde indelingssysteem van de Nematoda. Daarna volgen tabellen en beschrijvingen die zo gebruiksvriendelijk mogelijk zijn opgezet. De tabellen zijn daardoor "kunstmatig" maar erg praktisch van aard.

Over de inhoud van de tabellen en beschrijvingen en de vele vaak gedetailleerde afbeeldingen kan ik door gebrek aan specifieke kennis geen oordeel geven. De achtergrond van de auteur en het instituut waar hij werkzaam is, staan echter garant voor hoge kwaliteit. Het is een grote verdienste dat op deze wijze een voor velen zo onbekende diergroep uitgebreid aan de orde komt in de Natuurhistorische bibliotheek van het KNNV. Ook wie niet van plan is om zich in de studie van de nematoden te verdiepen maar er wel iets van af wil weten doet met dit boek een goede aanschaf.

DOUWE TH. DE GRAAF

THIEME'S VOGELGIDS

BRUUN, DELIN & SVENSSON. Zutphen, Thieme, 1988. 320 blz., ill. Prijs: f 42,50. In de boekhandel verkrijgbaar.

De "Bruun's Vogelgids", de ondertitel van deze uitstekende vogelgids van Europa, is in vele opzichten identiek met de min of meer klassieke "Peterson's Vogelgids" van Europa: een handig zakformaat, fraaie tekeningen in kleur op een pagina, de areaalkaartjes en de korte beschrijving van elke soort. De Bruun's Vogelgids is iets overzichtelijker: de rechter pagina geeft telkens de afbeeldingen, de linker pagina de beschrijvingen en areaalkaartjes. Ook ontbreken de "aanwijstreepjes" bij de afgebeelde vogelsoorten. De oorspronkelijke Engelse uitgave beleefde sinds 1970 maar liefst 8 herdrukken, hetgeen wel als een indicatie voor de kwaliteit opgevat moet worden. Voor diegenen die de Peterson (nog) niet heeft is dit een uitstekend alternatief.

H.H.